

Gravdalen Kraftverk AS. Bygging av Gravdalen kraftverk i Lærdalsvassdraget og bygging og drift av kraftledning mellom Gravdalen og Stuvane, Lærdal kommune i Sogn og Fjordane

5. Departementets bemerkninger

5.1 Innledning og bakgrunn

Østfold Energi har søkt om bygging av Gravdalen kraftverk. Prosjektet er en optimalisering av det eksisterende reguleringsystemet. Det skal dannes et aksjeselskap - Gravdalen Kraftverk AS - med aksjonærene Østfold Energi og Statskog, som eier deler av fallstrekningen. Grunneier Elisabeth Rumohr har opsjon for kjøp av inntil 20 % av aksjene i selskapet.

Østfold Energi er et selskap eid av Østfold fylkeskommune og 13 kommuner i Østfold. Østfold Energi fikk konsesjon for reguleringer og overføringer i Lærdalsvassdraget i 1966 og har et omfattende regulerings- og tunnelsystem i Lærdalsfjella med energiproduksjon i Borgund og Stuvane kraftverk.

Nivla er en sideelv til Lærdalselva. I nedbørfeltet til Nivla er det bygd tre bekkeinntak med overføring til Vassetvatn og Borgund kraftverk. Ett av disse inntakene er Gravdalen. Tapping foregår hovedsakelig om vinteren via elveløp i dag, og nedkjøling av vannet om vinteren medfører ising og påfølgende tetting av inntaksarrangementet i bekkeinntaket.

Omsøkte bygging av Gravdalen kraftverk er optimalisering av reguleringsystemet knyttet til reguleringsmagasinet Kvevotni ved å utnytte fallet mellom Kvevotni og det eksisterende bekkeinntaket i Gravdalen. Kraftverket er planlagt å gi en produksjon på 57 GWh/år, hvorav en vinterproduksjon på 44,5 GWh.

Samtidig har Østfold Energi fremmet søknad etter energiloven til å bygge, eie og drive en ny 66 kV kraftledning fra Gravdalen kraftstasjon til Stuvane kraftverk. Begrunnelsen for nettsøknaden er behovet for å frakte kraften fra Gravdalen kraftverk ut til eksisterende regionalnett.

5.2 Utbyggingsalternativ

Den omsøkte byggingen av Gravdalen kraftverk er en optimalisering av reguleringsystemet knyttet til reguleringsmagasinet Kvevotni ved å utnytte fallet mellom Kvevotni og eksisterende bekkeinntak i Gravdalen. I meldingen for Gravdalen kraftverk ble det skissert 3 alternativ for utbygging av prosjektet:

- Fjellanlegg i Gravdalen
- Fjellanlegg i Gravdalen med pumpekraftverk
- Kraftverk i dagen ved Dyrkollvatn

Pumpekraftverk ble vurdert som ulønnsomt da kapasiteten i eksisterende magasin- og tunnelsystem er for dårlig på de tidspunkter hvor det eventuelt er behov for pumping. Planene for kraftverk i dagen ved Dyrkollvatn er trukket tilbake av hensyn til reininteresser, landskap og kulturminner.

I meldingsfasen kom det opp et alternativ med plassering av kraftstasjonen i Øydalen, og søker ble pålagt å vurdere alternativet. Østfold Energi har av økonomiske hensyn funnet dette uaktuelt, og Øydalalternativet er ikke omsøkt.

Gravdalen kraftstasjon i fjell er planlagt plassert like ved bekkeinntaket i Gravdalen. Primært alternativ har installert effekt på 15,5 MW. Fra kraftstasjonen skal det sprenges en om lag 5,3 km lang tunnel opp til Kvevotni. Eksisterende anleggsveg mellom Øyridalen og Kvevotni skal nyttes som tilkomstveg. Fra anleggsvegen går det i dag en 800 m lang traktorveg ned til bekkeinntaket. Denne må legges om og rustes opp.

Det er planlagt bygging av ny 66-kV kraftledning for innmating av produksjon fra Gravdalen og frem til Stuvane kraftstasjon. Det er lagt frem tre alternative løsninger fra Gravdalen til nordre ende av Øyridalen:

- Alt T1 går fra Gravdalen og ned i sørenden av Øyridalen og videre langs dalbunnen til nordenden av dalen
- Alt T2 følger kanten mellom Øyridalen og høyfjellsplatået forbi Rossenosi og ned til nordenden av dalen
- Alt T3 vil i hovedsak følge eksisterende anleggsveg til Øydalen og ned til nordenden av dalen

Fra Øyridalen vil ledningen følge dalbunnen i Råsdalen frem til koplingsanlegget ved Stuvane kraftstasjon. Anlegget er planlagt som luftledning, men alt T1 er fremmet med kabelløsning gjennom Øyridalen av hensyn til forsvaret sin aktivitet i dette området. Alternativene varierer fra 15 – 17 km lengde.

5.3 Departementets vurdering

5.3.1 Kunnskapsgrunnlaget

I samsvar med naturmangfoldloven § 8 første ledd bygger departementet på følgende kunnskapsgrunnlag:

- Søknader av 4.11.2008 fra Østfold Energi AS om bygging av Gravdalen kraftverk og tilhørende nettilknytning.
- Konsekvensutredning med følgende fagrapporter;
 - o Naturmiljø og verneinteresser
 - o Landskap
 - o Andre miljø og samfunnstema
 - o Kulturminner og -miljø

- Reindrift

- NINA Rapport 634: Villreinen i Nordfjella. Status og leveområde.
- Norsk Rødliste 2006 og 2010.
- Norsk rødliste for naturtyper 2011.
- NVEs befaringer med kommunen og øvrige interesser i forbindelse med konsesjonsbehandlingen.
- Nettportalene Naturbasen og Artsportalen.
- NVEs innstillinger av 2013 med høringsuttalelser til søknadene.
- Høringsuttalelser til NVEs innstillinger.
- Departementets befaring av området med møte i september 2013.
- Departementets møter med både søker og representanter for villreininteressene.

Kravet til kunnskapsgrunnlaget etter naturmangfoldloven § 8 skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer. Det er ikke fremkommet spesielle merknader til fagrapportene og det er ikke krevd noen tilleggsutredninger.

Departementet innehar den kunnskap som kreves om arters bestandsituasjon, utbredelse av naturtyper og den økologiske tilstand i området som kan kreves for et tiltak som det omsøkte. Det er imidlertid usikkerhet om hvilken effekt påvirkningen av utbyggingen vil ha for villreinen. I et slikt tilfelle hvor det kan det være tvil om konsekvensene for miljøet, er føre-var-prinsippet en retningslinje for myndighetenes håndtering, og inngår i departementets vurdering av tiltakets virkninger for villrein. Virkningene av tiltaket for miljøet er beskrevet på tilstrekkelig vis.

5.3.2 Virkninger for biologisk mangfold og naturmiljø

Virkninger av kraftverket

Området fra Kvevotni og ned mot Gravdalen preges av fattig fjellvegetasjon og rabbevegetasjon med ulike lavtyper er dominerende. Det er funnet en lokalitet av *grannsilde* (NT) langs elvestrengen, men dette arten er ikke direkte avhengig av fukt fra elva.

Lærdalselva inngår i nasjonale laksevassdrag, men det er lite som tyder på at tiltaket vil kunne få noen konsekvenser for laksen. NVE mener at endringene i vanntemperatur som følge av eventuell utbygging av Gravdalen vil ha marginal virkning for Lærdalselva. I forbindelse med reguleringen av Kvevotni er det pålegg om utsetting av aure i vannet, og det foregår i liten grad naturlig reproduksjon på omsøkte utbyggingsstrekning. En utbygging vil tilbakeføre vannføringen i retning av naturtilstanden og klekking av egg vil foregå med naturlig vanntemperatur slik at yngelen får bedre overlevelsessevne. For fisk og ferskvannsbiologi vil Gravdalen kraftverk trolig ha en liten positiv virkning på aktuell utbyggingsstrekning.

I høg fjellsområdet lever bl.a. villrein og jerv. Jerv er regnet som rødlistet med status sterkt truet. Leveområdene for villreinen er et viktig habitatområde for jerven. Villrein

er et viktig tema når det gjelder virkninger av det omsøkte tiltaket, se nærmere nedenfor.

Det er registrert flere viktige fuglearter i området, bl.a. kongeørn, fjellvåk, jakt- og vandrefalk som er oppført på rødlisten som nær truet. Influensområdet og fjellområdene mot Aurland og Årdal regnes som kjerneområde for jaktfalk i Sogn og Fjordane, men det er ikke gjort direkte funn av hekkeplasser for noen av de registrerte artene i tiltaks-/influensområdet.

Gravdalen kraftverk vil medføre bortfall av regulert vintervannføring mellom Kvevotni og bekkeinntaket i Gravdalen, men denne endringen i vannføring vinterstid vil trolig ikke ha merkbare konsekvenser for naturmiljøet i driftsfasen. I anleggsfasen vil nok en del arter holde seg unna tiltaksområdet, men også i dag er det en del trafikk på anleggsvegen i sommer- og høstsesongen på grunn av jakt og fiske og øvrig friluftsliv. Østfold Energi er pålagt dampsikkerhetstiltak oppe på Kvevotnidammen, og området vil få økt trafikk og aktivitet de nærmeste årene. Normalt er anleggsveien stengt og ubrøytet frem til om lag 1. juli, men i forbindelse med anleggsarbeidet på dammen, vil veien bli brøytet og benyttet til anleggsarbeid allerede fra månedsskiftet april/mai.

Formålet med utbyggingen i Gravdalen er å øke produksjonen av fornybar elektrisk kraft, herunder økt vinterproduksjon, som er spesielt verdifull. Departementet bemerker at de negative virkninger på landskap og naturmangfoldet som følger av inngrepene på sikt, må ses i sammenheng med dette formålet. Virkninger for andre allmenne interesser, landskap og annet biologisk mangfold enn villrein vil være små og kan etter departementets mening ikke ha særlig betydning for konsesjonsspørsmålet.

Virkninger av kraftledningen

Nettutbyggingen er basert på departementets konsesjonsvurdering for utbygging av kraftverket. Nytt og virkninger av kraftledningen er derfor ikke vurdert isolert, men som en nødvendig del av hele prosjektet. Det er fremmet tre alternativ for fremføring av kraftledningen fra kraftstasjonen. Søker prioriterer alternativ T1, som vil gå med jordkabel ned i Øyridalen og forbi demoleringsfeltet til Forsvaret til Øyri og videre til Stuvane kraftverk.

Kraftledningen vil medføre konsekvenser for to naturtyper av *rik edelløvsskog* i Råsdalen og Rotaløteigane, da den vil passere gjennom disse naturtypene. Naturtypene er ikke rødlistet, men anses som viktige naturtyper. Kraftledningen med ryddegate vil medføre et direkte bortfall av vegetasjon og sol- og vindeksponering for tørkeømfintlige planter. NVE mener de negative konsekvensene for naturtypene kan minimeres ved at skogryddingen begrenses. Ut over påvirkning av disse naturtypene, vil ledningen ikke ha noen påvirkning på hensynkrevende flora.

I anleggsfasen vil aktivitet og terrenginngrep kunne forstyrre fugl og annet dyreliv, slik at disse trekker seg bort fra områdene. I driftsfasen kan fugl bli negativt påvirket gjennom fare for kollisjon med linene. Det hekker jaktfalk, vandrefalk, fjellvåk og kongeørn i området rundt Gravdalen. Felles for disse er at alternativ T1 vil innebære en minimal risiko for kollisjon, da dette alternativet kun medfører ett enkelt luftstrekk ned

til dalen. Alternativ T2 vil medføre en viss kollisjonsrisiko for rovfugl, mens alternativ T3 vil ha mindre negative virkninger for fugl. Vipe er kategorisert som nær truet på rødlisten. Vipe vil berøres av ledningen der den går langs jordene mot Stuvane ved at den kan bli kollisjonsutsatt. Kollisjonsrisikoen vil være liten, og vil ikke utgjøre noen trussel mot arten på nasjonalt nivå. Bergirisk er også kategorisert som nær truet, men denne arten er ikke spesielt utsatt for kollisjon med kraftledninger.

5.3.3 Nærmere om virkninger for villreinstammen i Nordfjella

Virkninger av kraftverket

Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på villreinen og de naturlige leveområdene den er avhengig av. Villreinområder som er spesielt viktige for artens framtid i Norge har fått status som nasjonale villreinområder. Et villreinområde er definert som det område som en villreinbestand bruker gjennom flere år, jf. forskrift 22. mars 2002 om forvaltning av hjortevilt og bever. Et nasjonalt villreinområde skal ha en størrelse og kvalitet som kan sikre en villreinbestand over lang tid, dvs. en livskraftig villreinbestand. Dette innebærer bl.a. at området har tilstrekkelig forekomst av vinterbeiter, sommerbeiter, kalvingsplasser og nødvendige trekkveier for villrein.

Nordfjella har status som nasjonalt villreinområde. Lærdalsfjellene med det aktuelle tiltaksområdet utgjør nordre del av Nordfjella og inngår i villreinens leveområde. Det er utarbeidet retningsgivende fylkesdelplaner for nasjonale villreinområder. Regional plan for Nordfjella ble vedtatt i 2014. Utbygging av Gravdalen kraftverk er ikke i samsvar med denne planen. NVE vurderer mulige konsekvenser for villrein til å være det største skadepotensialet ved en utbygging av Gravdalen kraftverk. Ivaretagelse av og hensyn til villreinen er tungtveiende i konsesjonsvurderingen av denne utbyggingen.

De viktigste konsekvensene for villreinen ved utbyggingen av Gravdalen kraftverk er de potensielle følgene for de eksisterende trekkleiene. Reinsdyr er vare for menneskelig aktivitet og særlig for støy. Fagrapporten bemerker at Gravdalen primært har stor verdi som trekkområde til og fra kalvingsområdene vest for Gravdalen, og at området blir brukt spesielt om våren og utover forsommeren. Tiltaksområdet – særlig i anleggsperioden - kan avskjære reinen i å bruke de tradisjonelle trekkleiene og kalvingsområdene, samt fjellområdet rundt.

Både reininteresseorganisasjoner og Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemnd går imot å bygge Gravdalen kraftverk på grunn av fare for negativ konsekvens for villreinstammen i Nordfjella. DN (nå Miljødirektoratet) har i høringsuttalelsen konkludert med at konsesjonssøknaden bør avslås av hensyn til villrein.

Departementet er enig med NVE i at skadepotensialet for villreinen er den største konsekvensen av utbyggingen i Gravdalen fordi områdene fungerer som viktig trekkområde til og fra de viktige kalvingsområdene som ligger vest for Gravdalen.

Departementet antar at arbeidet med pålagt ombygging av dammen vil gjøre at trekkleiene blir vanskeligere å bruke, og sannsynligheten for dette vil øke med en ytterligere bygging av kraftverk i Gravdalen. Det kan forekomme økt unnvikelse blant

reinen i lang tid etter anleggsarbeidet er utført. I verste fall kan trekkleiene gå helt ut av bruk på lenger sikt. I fagrapporten understrekes imidlertid at det er lite sannsynlig at trekkleien i Gravdalen går helt ut av bruk på lang sikt, da dyrene vil kunne trekke inn til kalvingsområdene dersom anleggsarbeidet ikke settes i gang før senere på sommeren. Dersom anleggsarbeidet blir utført skånsomt og i størst mulig grad når dyrene ikke benytter området, finner departementet grunn til å tro at konsekvensene på lang sikt vil kunne bli relativt beskjedne.

I vurderingen av konsesjonsspørsmålet må departementet ta hensyn til at det uansett skal foregå anleggsarbeid i området ved utbedring av dam Kvevotni. Det vil komme et stort inngrep i dette området de nærmeste årene, uansett utbygging av Gravdalen. Anleggsveien fra Lærdal og opp til Kvevotni vil på grunn av damprosjektet bli brøytet tidlig på våren og det vil bli økt anleggstrafikk på veien. Departementet merker seg at *Villreinnemnda* ikke kan se at anleggsarbeidet knyttet til rehabilitering av dam Kvevotni kan være noen formildende omstendighet. Det er frykt for at anleggsarbeidet i Gravdalen heller vil forsterke den negative effekten av anleggstrafikken til Kvevotni og føre til at hele strekningen mellom Kvevotni og yttergrensen av villreinområdet vil oppleves som utrygt. Departementet bemerker at med en utbygging av Gravdalen vil bli mer støy, forstyrrelser og menneskelig aktivitet samlet sett. Hele området vil likevel uansett få betydelig anleggsvirksomhet. Selv om anleggsarbeid i Gravdalen vil forsterke forstyrrelsene og muligens gjøre et større område utrygt for rein i området, kan denne økte aktiviteten etter departementets mening ikke være et avgjørende argument mot utbyggingen.

Det følger av føre-var-prinsippet at det skal tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. De negative effektene av en utbygging kan etter departementets mening begrenses, hvis en del avbøtende tiltak blir gjennomført. Det er her et viktig moment at det meste av anleggsarbeidet ved utbyggingen av Gravdalen skal finne sted inne i fjell eller under bakken. Dette vil begrense reinens direkte kontakt med mennesker og menneskelig aktivitet. Departementet legger også vekt på at anleggsarbeidet kan ferdigstilles i løpet av tre år, selv om det legges restriksjoner på anleggsperioden.

GPS-merkeprosjektet viser at reinen bruker et avgrenset areal rundt Gravdalen bekkeinntak som kryssningskorridor i april/mai. NVE mener at dette muligens kan skyldes at vintertappingen i elveløpet mellom Kvevotni og Gravdalen bekkeinntak i dag er et kryssningshinder. Tapping av temperert bunnvann fra Kvevotni gjør at elveleiet og omkringliggende terreng gjør det vanskelig for reinen å krysse elveløpet oppstøms bekkeinntaket på seinvinteren. Topografisk mener NVE det vil være mulig å krysse dalføret lenger sør mot Dyrkollvatn eller ennå lenger sør. *Villreinnemnda* mener imidlertid at tiltaket, som vil bedre mulighetene for kryssing av den kanaliserte elven, ikke er så viktig som NVE fremhever, da elven i dag går åpen i en periode av året det er lite kryssinger og elven normalt har fått is og snødekke allerede i løpet av mars. Selv om NVE og villreininteressene har noe forskjellig oppfatning om hvorfor reinen i dag krysser på nordsiden av bekkeinntaket, vil det i alle fall topografisk sett ikke være vanskelig å krysse dalføret lenger sør mot Dyrkollvatn eller ennå lenger sør. Departementet bemerker at kryssningskorridoren med dette i alle fall ikke vil bli stengt,

dersom reinen på grunn av menneskelig aktivitet vil holde seg borte fra prosjektområdet ved bekkeinntaket i Gravdalen.

I driftsperioden vil det ikke være fysiske hinder for reinen å bruke trekket over Gravdalen. Selve kraftanlegget i Gravdalen vil være installert under bakken og det er kun inngangspartiet (en portal i fjellsiden), en oppjustert vei til kraftanlegget, kraftledningen og tippen som vil være synlig over bakken. Det må tilstrebes at portalen plasseres og utformes slik at den blir så lite visuelt som mulig ved lokalisering, bruk av naturstein, tilsåing av arealer etc. Ved alternativ T1 vil ledningen dessuten gå i kabel rett nordover den første kilometeren. Selv om det vil være behov for noe vedlikeholdsarbeid på stasjonen, vil det ikke bli særlig økt aktivitet i dette området på grunn av kraftverket. Kraftstasjonen vil få fjernstyrt overvåkningsutstyr, slik at nødvendig menneskelig ferdsel kan minimeres.

Departementet er enig med Villreinnemnda at opprusting av traktorveien ned til kraftstasjonen i noen grad vil kunne skape nye fysiske barrierer midt i trekkruta, som kan oppfattes som utrygt og ukjent for reinen. Den vil imidlertid ikke medføre fysisk hinder dersom man unngår høye grøftekanter og lignende. Med revegetering langs veikanten - med stedegen frøblanding spesielt egnet for høg fjellsnatur og -klima - og med generell tilbakeføring til naturtilstand for anleggsområdet generelt, vil mest trolig reinen venne seg til den endrede veiformasjonen. Til sammenligning krysses den eksisterende anleggsveien opp til Kvevotni flere steder i dag, og dyrene ferdes også til tider over damkrona ved Kvevotni.

Departementet bemerker at en generell økning av menneskelig trafikk i form av turgåere/jakt- og friluftsutøvelse trolig vil ha størst negativ påvirkning når det gjelder menneskelig aktivitet. Fordi det allerede går vei inn til Kvevotni, vil ikke området som helhet få særlig økt tilgjengelighet dersom det fortsatt benyttes bom og settes restriksjoner på bruk av veien. Det opplyses imidlertid at vil bli bygget en ny hytte ved Kvevotni, og at den gamle hytten som i dag ligger der skal åpnes for "sivilt" bruk. Det vil øke menneskelig bruk av områdene, noe som kan innebære større negative konsekvenser på lang sikt for villreinen enn en kraftutbygging i Gravdalen og rehabiliteringen av dammen. Departementet kan ikke legge føringer for hvordan grunneierne selv tilrettelegger for allmennhetens bruk og dermed øker den menneskelige aktiviteten i området. Departementet kan imidlertid bruke myndigheten etter vassdragslovgivningen til å pålegge restriksjoner der det er mulig og finnes hensiktsmessig. Departementet tilrår derfor at det settes vilkår om at veien ned til kraftstasjonsområdet i Gravdalen skal holdes stengt med egen bom slik at denne veien ikke skal kunne benyttes av allmennheten. Det skal heller ikke tilrettelegges for og eller lages parkeringsfasiliteter for jakt- og friluftsutøvere ved denne veien eller i Gravdalen.

Oppgraderingen av demningen ved Kvevotni vil grovt sett innebære at det må tilføres nærmere 100 000 m³ steinmasse opp til dette området, noe som tilsvarer om lag 10 000 lastebillass. Ett alternativ er at en del av massene kan hentes fra overskuddet av stein fra Gravdalen. Det vil gjøre tippen ved Gravdalen betydelig mindre, og kan også

reduere anleggstrafikken hvis massene for demningen til sammenligning må hentes lenger vekk.

Det er usikkert hvordan anleggstrafikken og arbeidet oppe på Kvevotnidammen vil påvirke reinens generelle vilje til å benytte dette området i de årene anleggsarbeidene pågår. I forbindelse med godkjenning av detaljplanene for damprosjektet (arealdisponeringsplan), er det forutsatt at tiltakshaver skal ta kontakt med villreinnemda og -utvalget med sikte på å drøfte og finne mulige justeringer og tilpasninger av tiltakene til beste for villreinen. Det kan fra NVEs miljøtilsyn bli stilt krav om ytterligere detaljering og krav til dokumentasjon for deler av damanlegget. I innspillet til arealdisponeringsplanen har Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemd påpekt alternativ plassering av parkeringsplass og viktigheten av at brøytekanter blir lagt ned på viktige kryssningspunkt på anleggsvegen. Det oppfordres til at veggen holdes stengt for allmenheten frem til vanlig åpningstid i juli. I juni 2013 fikk NVE melding om en planendring for damprosjektet. I nytt godkjenningsvedtak kan det fastsettes nærmere restriksjoner for bruk av anleggsvegen, for eksempel at veggen brøytes etter kalvingsperioden slik at arbeidet ikke starter før litt senere på sommeren og anleggsarbeidet heller trekkes ut over en ekstra anleggssesong.

Det er viktig å gjennomføre mest mulig arbeid i den tiden av året dyrene ikke er tilstede. Anleggsarbeid på våren og tidlig sommer skal derfor ikke finne sted. Direkte overflygninger med helikopter over reinsdyra bør unngås, og bruk av helikopter må være forbudt før, under og rett etter kalving. Departementet vil også påpeke viktigheten av at åpningstidene for veien inn til Kvevotni ikke vil bli utvidet etter at anleggsarbeidene i området er avsluttet.

Fagrapporten fremmer også enkelte forslag om avbøtende tiltak andre steder innenfor villreinområdet, for eksempel å vurdere om det er mulig å reetablere det tradisjonelle og viktige trekket over Kvevotni ved å bygge en landbro der det gamle trekket gikk. Dette er et tiltak som departementet finner det naturlig å vurdere ved en eventuell revisjon av reguleringen av Kvevotni (som kan fremmes i 2016). Ved å legge seksjoner av elvene og bekkene i området i rør og planere over med stein og grus, kan fremkommeligheten for reinen muligens også forbedres.

Departementet vil påpeke at Gravdalenutbyggingen ut fra et optimaliseringsperspektiv er et meget godt prosjekt som vil medføre viktig og formålstjenlig merutnyttelse av eksisterende reguleringsanlegg. Departementet konstaterer at det er knyttet usikkerhet til tiltakets mulige negative virkninger for villreinen, jf. føre-var-prinsippet. Hensynet til sumvirkninger tilsier at man med en slik utbygging vil være nær tålegrensen når det gjelder konsekvenser for villrein i dette området. Etter en samlet vurdering og i hovedsak av hensyn til villrein, har departementet gitt avslag på Østfold Energis søknad om regulering av Finnebuvatn.

Det foregår i dag et prosjekt om GPS-merking av villrein i Nordfjella. Ut fra den usikkerhet som foreligger når det gjelder villreinens bruk av anleggsområder i kalvingstida og eventuell skyhet ovenfor eller tilbakevendt bruk av disse områdene etter anleggsperioden er over, finner departementet det hensiktsmessig å innta

hjemmel i naturforvaltningsvilkåret i konsesjonen om å forlenge GPS-merkeprosjektet for en bestemt periode for å få en viss kartlegging av dyrenes adferd og bruk av dette området. Det vises til vilkårenes post 6 IV og departementets merknader til denne post nedenfor.

Virkn timer av kraftledningen

NVE mener at hensyn til villrein må tillegges avgjørende vekt ved vurderingen av de ulike ledningsalternativene. Departementet er enig i dette. De direkte arealtapene en kraftledning vil kunne ha for villrein, består av arealet som går tapt til mastefestene. I dette tilfellet vil disse tapene være minimale. De indirekte arealtapene omfatter de områdene som går tapt for reinen ved at dyrene blir forhindret i å bruke dem grunnet menneskelig forstyrrelse eller hindringer i trekket, dvs at reinen slutter å bruke et område den normalt ville benyttet.

Hvorvidt og hvordan en kraftledning vil påvirke villrein negativt er omdiskutert og usikkert. Man har imidlertid funnet at veier i fjellet har en negativ effekt på villrein, og at kraftledninger som går i samme område vil forsterke effekten av veiene.

Alternativ T1 berører villreinens områder med en kabel frem til kanten av Dyrkollleivane, hvor det vil stå en kabelendemast og luftledning videre ned til bunnen av Øyridalen. Rein vil ikke ferdes ute ved masten som skal plasseres helt på kanten av fjellet. NVE mener dette alternativet vil ha minimal påvirkning av villrein i driftsfasen. Flertallet av høringsinstansene sier de foretrekker alternativ T1, spesielt av hensyn til reinen. Kommunen og fylkeskommunen har uttalt at alternativ T1 er en forutsetning for kraftutbyggingsprosjektet.

Alternativ T2 går stedvis i nærheten av anleggsveien oppe på fjellet, og her kan kraftledningen virke negativt på reinen gjennom en kumulativ effekt med veien.

Alternativ T3 går lenger øst enn de andre alternativene. Traséen vil gå mer inn i sentrale områder for reinen, og vil også influere mer med reinens trekkveier i området. Selv om det er en viss usikkerhet i hvor stor grad ledningen vil påvirke reinen, er trolig dette alternativet det mest negative.

5.3.4 Virkninger for landskap og friluftsliv

Virkn timer av kraftverket

Utbyggingsplanene påvirker ikke vernede vassdrag eller vernede landskapsområder.

Arealet er lagt ut som LNF-område i kommuneplanen, men Lærdal kommune har ikke kommentert forholdet til arealbruken. Kommunen har imidlertid vedtatt kommunedelplan for villrein i Nordfjella/Hardangervidda villreinområde med formål å sikre villreinen tilfredsstillende leveforhold i dette fjellområdet.

Prosjektområdet ligger i høyfjellet i et kupert landskap. Det finnes flere mindre elver, bekker og vatn i området, og landskapsopplevelsen er preget av storslått natur med utsyn over store fjellområder og dype daler.

Dammen ved Kvevotni ligger godt i terrenget og skiller seg lite ut. Området fra Øydalen og innover anleggsvegen mot Kvevotni fremstår som lite påvirket av tyngre, tekniske inngrep. Vegkantene har fått en naturlig revegetering etter alle disse år og anleggsvegen er lite fremtredende. Den eksisterende traktorveien ned mot den planlagte kraftstasjonen må rustes opp i vesentlig grad, og vil etter det bli et synlig element i landskapet.

Ved bygging av kraftverket vil massedeponiet bli et stort landskapsmessig inngrep. Deponiet er planlagt i et søkk like utenfor påhugget for tilkomstunnel til kraftstasjonshallen. NVE mener at store deler av tippen kan plasseres slik at den blir mest mulig naturlig inn i terrenget, men det må legges vekt på tiltak som i så fall kan avbøte den landskapsmessige virkningen av massedeponiet. Oppgraderingen av dammen ved Kvevotni innebærer at det må tilføres mye steinmasse dit. Ett alternativ er at en del av massene kan hentes fra overskuddet av stein fra Gravdalen. Det vil gjøre tippen her betydelig mindre.

Den over 15 km lange anleggsvegen fra Øyridalen og opp til Kvevotni, har gjort et fjerntliggende fjellområde tilgjengelig for store deler av lokalbefolkningen og mer populært for både grunneiere, jakt- og fiskeinteresserte. Reguleringen av Kvevotni og sommervannføringen gjennom Hallingskeidvatn og Dyrkollvatn blir ved utbygging av Gravdalen kraftverk stort sett uendret sammenlignet med dagens situasjon, og vil få små virkninger for fiske- og friluftinteressene. Anleggsperioden vil kunne hindre storviltjakt i området mellom Øydalen og Gravdalen, men en utbygging vil ikke medføre ulemper av betydning for jakt-, fiske- og friluftinteressene på sikt.

Departementet finner ikke at virkninger for landskap og friluftsliv er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Virkninger av kraftledningen

Ved alternativ T1 vil kabelendemasten på Dyrkollkleivane være synlig for folk som ferdes i området rundt Gravdalen. Luftspennet videre ned i dalen vil ikke være særlig synlig i den bratte og trange dalen. I sørenden av Øyridalen brukes området av Forsvaret, og her er det ferdselsforbud for andre enn Forsvarets folk. Ledningen vil legges som kabel gjennom Øyridalen, og vil ikke medføre visuelle virkninger.

Ved alternativ T2 vil ledningen fra Dyrkollkleivane og frem til Rossenosi være godt synlig. Ned Øydalen vil ledningen også være godt synlig for de som bruker veien.

Alternativ T3 går som luftledning hele veien og vil være godt synlig for alle som bruker fjellområdet.

Alternativ T1 vil være minst synlig av de tre og fremstår visuelt som det beste alternativet. Dette alternativet vil ha landskapsvirkninger som må anses akseptable.

5.3.5 Virkninger for kulturminner og -miljø

I forbindelse med tidligere kraftbygging er fjellområdet forholdsvis godt undersøkt med hensyn til kulturminner. Det er ikke funnet kulturminner i det aktuelle

anleggsområdet. Tiltaksområdet for Gravdalen er avgrenset, og inngrepet knyttet til eventuell utbygging vil trolig ikke påvirke eller forringe kulturminner eller kulturmiljø.

Kraftledningen vil gå i nærheten av flere automatisk fredete kulturminner. Virkningen av ledningen på kulturminner er i hovedsak av visuell karakter. Kun i Øyridalen vil alternativ T1 kunne komme i direkte konflikt med et kulturminne – et gammelt stølstun, men kun i anleggsfasen. Direkte konsekvenser vil imidlertid kunne unngås ved å foreta mindre justeringer både ved stølstunet og dersom andre kulturminner skulle avdekkes ved de kulturminneundersøkelser som må utføres før anleggsstart.

5.3.6 Vurdering av øvrige virkninger av kraftledningen

Ledningen passerer ingen vernede eller planlagt vernede områder. Ledningen vil gå parallelt med eksisterende infrastruktur og inngrep, og kraftledningen vil ikke i særlig grad berøre naturområder som er inngrepsfrie i dag.

Kraftledningen vil ikke berøre noe jordbruksareal. Det må etableres et ryddebelte i et område med gran i nedre del av Råsdalen, og om lag 30 dekar med granskog vil måtte tas ut. Ledningen vil ikke gi driftsulemper for skogsdrift. Ledningens virkninger for jord- og skogbruk er små og må anses akseptable.

Kraftledningen mellom Gravdalen og Stuvane vil i hovedsak gå langt unna bebyggelse. Elektromagnetisk feltstyrke er derfor ikke noe tema i denne saken.

Alternativ T1 vil gå gjennom forsvarrets demoleringsanlegg i Øyridalen med en kabelløsning. Ettersom dette gjelder en produksjonsradial, vil ikke NVE legge vekt på vurdering av forsyningssikkerheten. Dersom kabelen skulle bli skadet av demoleringen, vil konsekvensene i all hovedsak gå ut over konsesjonæren.

Østfold Energi har ikke beskrevet hvordan transporten i forbindelse med bygging av kraftledningen skal foregå. Det må derfor utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan. En slik plan kan bidra til å redusere eller unngå negative miljøvirkninger. Planen skal bl.a. omhandle hvordan anleggsarbeidet kan tilpasses reinens bruk av området. En slik plan forutsettes drøftet med kommunen, grunneiere og med Villreinnemnda. Planen skal godkjennes av NVE før anleggsstart.

5.3.7 Prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning

I vurderingen av samlet belastning skal det både tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep. Vassdragsforvaltningen vektlegger at en helhetlig tilnærming skal ivareta miljøverdiene på best mulig måte, samtidig som det kan sikres god ressursutnyttelse.

Kvevotni er allerede regulert og har medført at utløpselven har fått forskyving i vannføringen fra sommervannføring til vintertapping. Den delen av økosystemet som er knyttet til vann er derfor tilpasset eksisterende vannføringsregime. I sommerhalvåret vil tiltaket medføre små endringer i vannføringen sammenlignet med dagens situasjon.

Det blir ingen nye overføringer eller reguleringsmagasiner i forbindelse med utbyggingen.

Behovet for å ta i bruk nye arealer for det omsøkte tiltaket, er begrenset. Det er ikke behov for nye veier, men veien ned til prosjektområdet må opprustes og med behov for reetablering av naturmiljøet. Etableringen av massedeponiet i Gravdalen kan derimot endre naturmiljøet permanent avhengig av omfanget av inngrepet. Departementet viser til at både kraftverket og vannveiene skal legges i fjell.

Konsesjon til bygging av Gravdalen kraftverk vil utløse bygging av kraftledning mellom Gravdalen og Stuvane. Kraftledningen strekker seg over større avstander, og vil berøre flere avgrensede økosystemer. Når det gjelder Østfold Energis planer om regulering av Finnebuvatnet, vises til departementets vurdering av samlede konsekvenser og avslag på denne søknaden. Tiltaksområdet er avsatt av kommunene til landbruks-, natur- og friluftsområde (LNF-område). Departementet er ikke kjent med planer om andre tiltak eller utbygginger i tiltaksområdet, og anser også dette som svært lite sannsynlig ut i fra hensynet til villreinen.

Departementet har foretatt en vurdering av den samlede belastning på økosystemet i tråd med naturmangfoldloven § 10 både knyttet til dette tiltaket og for andre eksisterende og mulige fremtidige tiltak. Departementet legger til grunn at kravene til vurdering av samlet belastning er oppfylt. En bygging av Gravdalen kraftverk vil etter departementets mening gi en begrenset økning i den samlede belastningen på naturmangfold og økosystemer i regionen. Den samlede påvirkning av vassdragene mener departementet kun vil bli marginalt endret ved en utbygging. Kraftledningen fra Gravdalen til Stuvane vil ikke gi noen vesentlige virkninger for sentrale arter eller funksjoner i økosystemet. De visuelle virkningene av ledningen vil også etter departementets mening, ha liten betydning for økosystemer sammen med kraftverket dersom alternativ T1 velges.

Skader på naturmangfoldet skal unngås ved bruk av driftsmetoder, teknikk og lokalisering som ut fra en samlet vurdering gir det beste samfunnsmessige resultat. Tiltaket skal lokaliseres der de samfunnsmessige ulempene blir minst. Det anbefales å velge en kraftledningstrasé som innebærer en kabling gjennom Øyridalen – et alternativ med en merkostnad på om lag 6 millioner kroner i forhold til det billigste alternativet T3. Dette trasévalget er gjort av hensyn til villrein, og er i tråd med naturmangfoldloven § 12.

5.3.8 Vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i en vannforekomst selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden for vannforekomsten,
- samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene er større enn tapet av miljøkvalitet og

- formålet med de nye inngrepene ikke med rimelighet kan oppnås kostnadseffektivt på andre miljømessig bedre måter.

NVE har vurdert alle praktisk gjennomførbare tiltak som kan redusere skadene eller ulempene ved tiltaket. Departementet viser til den foretatte gjennomgangen og vurderingen av de negative konsekvensene for natur, miljø og landskap. Med de avbøtende tiltakene som konsesjonsvilkårene legger opp til, er de negative konsekvensene ikke til hinder for gjennomføring.

Formålet med opprustningen er å øke produksjonen av fornybar elektrisitet. Etter departementets syn viser vurderingen av tiltaket opp mot prinsippene i naturmangfoldloven at inngrepet har små konsekvenser for vannmiljøet. Departementet vurderer samfunnsnyttene av inngrepet som betydelig. Departementet har kommet til at den fordel som ny fornybar kraft med denne utbyggingen medfører, miljømessig sett ikke kunne vært oppnådd så kostnadseffektivt på andre måter. I likhet med NVE anser departementet vilkårene i vannforskriften § 12 som oppfylt.

5.3.9 Konklusjon

Etter departementets vurdering foreligger et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å fatte vedtak i saken. Naturmangfoldloven §§ 8 - 12 er vurdert og hensyntatt i departementets behandling av søknaden.

Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar elektrisk kraft gjennom en optimalisering av det allerede utbygde reguleringsystem. Departementet bemerker at de negative virkninger på natur, landskap og villrein som følger av inngrepene på sikt, må ses i sammenheng med dette formålet. Etter Olje- og energidepartementets vurdering skal det gis tillatelse til vannkraftprosjekter som innebærer en samfunnsmessig forsvarlig bruk av vannressursene, jf. vannressurslovens formålsbestemmelse, og som samtidig kan forsvares ut fra prinsippet om å ta tilbørlig hensyn til blant annet biologisk mangfold. Departementet finner at de negative konsekvenser for natur, miljø, landskap og villrein samlet sett er mindre enn fordelene av den nye fornybare kraften med høy andel regulerkraft som denne utbyggingen medfører. Departementet legger vekt på at utbyggingen ikke medfører oppdemninger og nye reguleringsmagasin. Departementet legger også vekt på at utbyggingen er ønsket av lokale myndigheter. Utbyggingsalternativet gir etter departementets mening den beste lokalisering for gjennomføring av tiltaket, jf. naturmangfoldloven § 12. Departementet kan heller ikke se at det mulig å finne tekniske løsninger som med mindre inngrep gir samme energiproduksjon.

Nettilknytningen av Gravdalen kraftverk er utredet i samsvar med krav som fremgår av energilovgivningen. Kraftledningen er nødvendig for å transportere kraften fra Gravdalen kraftverk og ut på nettet. Tre ulike alternativer er vurdert. Ved avveining etter energiloven anser departementet den beste samfunnsmessige løsningen å være alternativ T1. Alternativ T1 vil være minst synlig av de tre og fremstår visuelt som det beste. Ledningen vil gå parallelt med eksisterende infrastruktur og inngrep, og kraftledningen vil ikke i særlig grad berøre mer inngrepsfrie naturområder. Dette alternativet vil ha minimal påvirkning av villrein i driftsfasen. Dette alternativet vil også

innebære en minimal risiko for kollisjon med fugl, da det kun medfører ett enkelt luftstrek ned til dalen. Departementet legger vekt på at flertallet av høringsinstansene foretrekker alternativ T1. Lokale myndigheter mener alternativ T1 er en forutsetning for kraftutbyggingsprosjektet.

Etter en helhetsvurdering er Olje- og energidepartementet kommet til at fordelene ved tiltaket er større enn ulempene for allmenne og private interesser, herunder virkninger av samfunnsmessig betydning, jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 8. Departementet tilrår at det gis tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging av Gravdalen kraftverk på de vilkår som følger vedlagt. Departementet tilrår også at det gis konsesjon etter energiloven § 3-1 til å bygge, eie og drive en 66 kV kraftledning fra Gravdalen kraftverk til Stuvane kraftverk med tilhørende anlegg.

Industrikonsesjonsloven

Søkers utregning av kraftgrunnlaget viser at en utbygging av Gravdalen kraftverk vil innvinne i overkant av 7600 nat. hk. Utbyggingen utløser derfor konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven, jf. § 1. Minst 2/3 av Gravdalen Kraftverk AS vil etter de avtaler som foreligger ha offentlig eierskap. Departementet tilrår at det gis konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 2 for erverv av fallrettigheter til utnyttelse i Gravdalen kraftverk.

Forurensning

Utbyggingen, med redusert vannføring, vil ikke medføre forurensning i driftsperioden. Tillatelse etter forurensningsloven til bygging av kraftverket anses derfor ikke nødvendig.

I anleggsfasen kan vannkvaliteten i vassdraget påvirkes med tilslamming og avrenning som følge av bl.a. tunneldriften og anleggsdrift med maskiner og bruk av kjemikalier. Om nødvendig må det derfor søkes fylkesmannen særskilt om tillatelse etter forurensningsloven for utslipp i forbindelse med anleggsarbeidene.

Tillatelse etter oreigningslova

Det er ikke dokumentert behov for tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige fallrettigheter.

For vannkraftverk med en produksjon over 40 GWh/år, jf. vannressursloven § 19, gjelder ekspropriasjonshjemmelen i vassdragsreguleringsloven § 16. Det er derfor ikke nødvendig med egen tillatelse etter oreigningslova for ekspropriasjon av rettigheter i forbindelse med utbyggingen.

Det er nødvendig med ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for de omsøkte elektriske anleggene, dersom det ikke inngås minnelige avtaler med grunneierne. Østfold Energi har i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder for lagring, atkomst og transport. NVE har funnet at de samfunnsmessige fordeler ved de anlegg det er gitt konsesjon for, utvilsomt må antas å være overveiende i forhold til de skader og ulemper som

påføres andre. NVE anser derfor vilkåret i oreigningslova § 2, annet ledd oppfylt og mener Østfold Energi AS bør gis samtykke til ekspropriasjon.

Bestemmelsen i oreigningslova § 2 nr. 19 gir hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg. Søknaden gjelder ekspropriasjon av bruksrett, dvs. retten til å disponere nødvendig grunn for å bygge og drive de elektriske anleggene med all nødvendig transport.

Det må foretas en interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd: *"vedtak eller samtykke kan ikke gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade"*. Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

Bakgrunnen for søknaden om konsesjon og ekspropriasjon for ny kraftledning er bygging av Gravdalen kraftverk og dette kraftverkets behov for nettilknytning. Det vises til de vurderinger som er gjort ovenfor og departementets tilråding om utbygging av kraftverket.

Kraftledningen skal i skal gå parallelt med eksisterende vei på om lag halve strekningen mellom Gravdalen kraftverk og Stuvane kraftverk. Det tilrås at kraftledningen bygges etter traséalternativ T1. Innmark berøres i liten grad, mens skogbruksinteresser berøres i noen grad i Råsdalen. For øvrig vises det til trasévurderinger og vurderinger av avbøtende tiltak og vilkår ovenfor.

Hensynet til samfunnets interesse i utbygging av fornybar energi og forsyningssikkerhet avveies mot hensynet til de grunneiere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand. Enkeltpersoner vil i varierende grad bli direkte berørt av bygging og drift av de anlegg det er gitt konsesjon for og av ekspropriasjon av grunn og rettigheter. Departementet mener de samfunnsmessige fordeler ved tiltaket er av en slik betydning at det må tillegges avgjørende vekt hensett til den enkelte grunneier som blir berørt i denne saken. Departementet finner derfor at vilkåret i oreigningslova § 2 annet ledd er oppfylt, og tilrår at det gis rett til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19.

Det er også søkt om forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25. Forhåndstiltredelse innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt/erstatning fastsatt. Departementet ser ikke grunnlag for å gi samtykke til forhåndstiltredelse før skjønn er begjært. Søknaden om forhåndstiltredelse stilles i bero inntil eventuelt skjønn er begjært.

6. Departementets bemerkninger til vilkårene

NVE har foreslått ett vilkårsett etter vannressursloven for bygging og drift av Gravdalen kraftverk og ett vilkårsett etter industrikonsesjonsloven for erverv av fallrettighetene på utbyggingsstrekningen. Noen av vilkårene er sammenfallende.

Departementets merknader til vilkårene etter industrikonsesjonsloven:Konsesjonstid, jf. post 1

Tillatelsen gis på ubegrenset tid, jf. ervervsloven § 2 tredje ledd nr. 1. Konsesjonsvilkårene kan tas opp til alminnelig revisjon 30 år etter konsesjonstidspunktet eller i forbindelse med eventuell revisjon av gitt reguleringskonsesjon.

Konsesjonsavgifter, jf. post 2

Lærdal kommune har ikke satt frem krav om næringsfond eller størrelsen på konsesjonsavgifter. Konsesjonsavgiftssatsen settes til de som i dag er vanlig ved nye kraftverk, dvs **kr 8,-** pr. nat.hk til staten og **kr 24,-** pr. nat.hk. til kommunen. Det bemerkes at konsesjonsavgiftene regnes fra idriftsettelsestidspunktet.

Departementets merknader til vilkårene etter vannressursloven:Konsesjonstid, jf. post 1

Tillatelsen gis på ubegrenset tid. Konsesjonsvilkårene kan tas opp til alminnelig revisjon 30 år etter konsesjonstidspunktet eller i forbindelse med eventuell revisjon av gitt reguleringskonsesjon.

Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.m., jf. post 5

Detaljerte planer for alle hoved- og hjelpeanlegg som inngår i utbyggingen, skal godkjennes av NVE før arbeidene settes i gang.

Planen for landskap og miljø skal beskrive hvilke tiltak som iverksettes i anleggsperioden for å minimere eventuelle konsekvenser for villreinens arealbruk i området. Departementet viser til de restriksjoner for anleggsarbeidet departementet har forutsatt i sin vurdering av konsekvenser for villrein, jf. pkt. 5.3.3 ovenfor.

Detaljerte planer for arealbruk og konsekvenser ved massetak og deponi skal forelegges NVE og avklares under NVEs godkjenning av detaljplanene. Fylkesmannen skal få anledning til å uttale seg om detaljplanene, spesielt i forhold til konsekvenser for villreinens arealbruk i området.

Naturforvaltning, jf. post 6

Det settes standardvilkår for naturforvaltning.

Det inntas vilkår om at konsesjonæren plikter å bekoste forlengelse av GPS-merkeprosjektet av villreinstammen i Nordfjella for en bestemt periode fra den tid anleggsarbeidene starter opp, jf. punkt IV annet ledd. Dette vil kunne gi nærmere kunnskap om villreinens adferd ved anleggsarbeid i dette kalvingsområdet, og reinens eventuelle tilbakevendig og videre bruk av området etter at anleggsarbeidet er ferdig og man får mindre menneskelig aktivitet tilknyttet kraftutbyggingen i Gravidalen. NINA estimerer kostnadene pr merket simle til 25-30.000,- kr per år. Kostnadene ved pålegg om tiltak/undersøkelser må stå i rimelig forhold til nytten forbundet med pålegget, men pålegget må også stå i et rimelig forhold til nytten av utbyggingen. Departementet finner at merkeprosjektet bør vare hele anleggsperioden og deretter 4 år ut i

produksjonsperioden, med en evaluering her etter to år. Departementet finner at merking av 5 simler i denne foreslåtte perioden vil være på riktig nivå alle forhold tatt i betraktning for å kunne forvente resultater og få en god dokumentasjon av merkeprosjektet.

Landbrukskontoret i Lærdal kommune har tidligere fremmet ønske om at det skal innbetales en sum til et fond for bruk i forvaltning av og forskning på villrein. Dette ønsket er ikke fulgt opp som noe krav fra kommunen. *Fjellheimen og Nordfjella villreinnemnd* har imidlertid fulgt opp landbrukskontorets forslag, og mener at tiltakets konsekvenser for villrein tilsier at det opprettes et slikt fond. Ettersom kommunen ikke har fremmet krav om fond til den kommunale forvaltningen av villrein, finner ikke departementet heller grunnlag for å vurdere pålegg av et slikt vilkår.

Ferdsel m.m., jf. post 9

NVE mener at fordi anleggsvegen inn til Kvevotni er stengt med bom, er spørsmålet om stenging av anleggsvegen mindre aktuelt.

Det er til tider mye ferdsel og aktivitet i området. Etter departementets mening er den alminnelige ferdselen trolig et større uromoment for villrein i området enn den menneskelige aktiviteten tilknyttet kraftutbyggingen. Departementet ser derfor ingen grunn til at anleggsveien ned til kraftstasjonen skal være åpen slik at det tilrettelegges for enda mer trafikk og ferdsel i området. Veien skal holdes stengt med bom og skal kun kunne benyttes av kraftselskapets folk ved nødvendig tilsyn og vedlikehold av anlegget. Statskog er grunneier i området. Etter utbygging av Gravdalen kraftverk må det bli slutt på annen ferdsel og aktivitet i området med salg av jakt- og fiskekort og nå utleie av den gamle damhytta av hensyn til villreinen. Grunneier må derfor kun nytte anleggsveien til eget formål uten å foreta videre utlån til andre. Som aksjonær i konsesjonærselskapet går departementet ut fra at denne begrensningen kan gjennomføres på frivillig basis uten at det skal være nødvendig å pålegge konsesjonæren å måtte søke om ekspropriasjon av utvidet bruksrett til veien.

Departementets merknader til vilkårene etter energiloven:

Konsesjonstid, jf. post 1

Konsesjonen gis etter alminnelig praksis for 30 år.

Departementet slutter seg for øvrig til NVEs vilkår og merknader til disse.

Olje- og energidepartementet

Tilråd:

1. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall m.v. § 2, gis Gravdalen Kraftverk AS tillatelse til erverv av fallrettigheter for bygging av Gravdalen kraftverk i Lærdal.

2. I medhold av lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann § 8 gis Gravdalen Kraftverk AS tillatelse til å bygge Gravdalen kraftverk i Lærdalsvassdraget.
3. I medhold av lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1 gis Gravdalen Kraftverk AS tillatelse til å bygge, eie og drive 66 kV kraftledning fra Gravdalen kraftverk til Stuvane kraftverk med tilhørende anlegg i Lærdal.
4. Tillatelsene gis på de vilkår som fremgår av vedlagte forslag.
5. Planendringer kan foretas av departementet eller den konsesjonsmyndighet departementet bemyndiger.
6. I medhold av lov 23. oktober 1959 nr. 3 om oreigning av fast eigeendom (oreigningslova) § 2 nr. 19 gis samtykke til at Gravdalen Kraftverk AS kan ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift av elektriske anlegg i eller i tilknytning til Gravdalen kraftverk og av ledningsanleggene mellom Gravdalen kraftverk og Stuvane kraftverk.

Vedlegg:

Vilkår for tillatelse etter vannressursloven § 8

for Gravdalen Kraftverk AS

til å bygge Gravdalen kraftverk i Lærdalsvassdraget i Lærdal kommune

1

(konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år, eller tidligere hvis det er hensiktsmessig med samordning med revisjon av reguleringskonsesjonen. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr 3 første ledd.

2

(Byggefrister m.v.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

3

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

4

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift m.v.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner m.v., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet;

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at

forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende myndighet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste forlengelse av GPS-merkeprosjektet av villreinstammen i Nordfjella fra den tid anleggsarbeidene starter opp og deretter fire år etter kraftverket er satt i drift.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan

berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

8

(Forurensning m.v.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

9

(Ferdsel m.v.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

10

(Terskler m.v.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger m.v. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11

(Hydrologiske observasjoner, kart m.v.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det

innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

Opplysningsskilt settes opp ved magasiner og steder med pålagt minstevannføring.

12

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

13

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

14

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

15

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

16

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren

etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan NVE treffe vedtak om tvangsmulkt.

Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det illegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

Vedlegg**Vilkår for tillatelse for****Gravdalen Kraftverk AS****til å erverve fallrettigheter i Nivla i Lærdalsvassdraget, Lærdal kommune
i Sogn og Fjordane**

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år, eller tidligere dersom det er hensiktsmessig med samordning med revisjon av reguleringskonsesjonen. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. industri-konsesjonsloven § 5a første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndig-
hetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk. og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdses-loven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3 første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret fortrinnsvis anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtektene for fondet skal være undergitt godkjenning av fylkesmannen.

3

(Kontroll med betaling av avgift m.v.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket samt avgivelse av kraft, jf. post 11

(Konsesjonskraft), skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister m.v.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens datum og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift m.v.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner m.v., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal naturvern-myndighetene underrettes.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjæmmende og skal til enhver tid holdes i fullt driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

8

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

9

(Ferdsel m.v.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

10

(Hydrologiske observasjoner, kart m.v.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de

hydrologiske observasjoner som i det offentlige interesser finnes påkrevet og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

Opplysningsskilt settes opp ved magasiner og steder med pålagt minstevannføring.

11

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den gjennomsnittlige kraftmengden som vannfallet etter foretatt utbygging kan yte med påregnelig vannføring år om annet. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Konsesjonæren kan i tillegg pålegges å avstå til staten inntil 5 % av kraften, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverket for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

12

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonskraft og næringsfond), 4 (Byggefrister m.v.), 11 (Konsesjonskraft) og 12 (Kontroll med overholdelsen av vilkårene) kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i industrikonsesjonsloven § 26.

For overtredelse av de i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, eller vilkår satt for konsesjon eller vedtak i medhold av loven, kan Olje- og energidepartementet treffe vedtak om tvangsmulkt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

13

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger, jf. industrikonsesjonsloven § 2.

Vedlegg:

Anleggskonsesjon

Meddelt:

Gravdalen Kraftverk ASOrganisasjonsnummer:

Dato:

Varighet: 30 år fra konsesjonsdato

Ref:

Kommuner: Lærdal

Fylke: Sogn og Fjordane

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 og under henvisning til søknad av 04.11.2008 gis Gravdalen Kraftverk AS anleggskonsesjon.

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge og drive følgende elektriske anlegg:

- En ca. 14,7 km lang kraftledning med nominell spenning 66 kV fra Gravdalen kraftverk til Stuvane kraftverk, bestående av:
 - En ca. 900 meter lang jordkabel fra Gravdalen kraftverk til Dyrkollkleivene
 - En ca. 1000 meter lang luftledning fra Dyrkollkleivene til sørenden av Øyridalen
 - En ca. 3,2 kilometer lang jordkabel fra sørenden av Øyridalen til nordenden av Øyridalen
 - En ca. 9,6 kilometer lang luftledning fra nordenden av Øyridalen til Stuvane kraftverk.

Luftledningen skal bygges med portalmaster i tre med stål- eller limtretraverser, glassisolatorer og strømførende liner med tverrsnitt Feral nr. 95 26/7.

Jordkabelen skal være av type 3x150mm² AL.

- Nødvendig høyspennings apparatanlegg

Anlegget skal bygges i trasé T1 som fremgår på kartet merket «Gravdalen kraftverk. Utbyggingsplan» av 20.11.2007, vedlagt denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren.

I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 30 år fra konsesjon gis.

2. Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen fem år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Østfold Energi AS skal utarbeide planen i kontakt med berørt kommune, grunneiere og andre rettighetshavere. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen spesielt beskrive og drøfte:

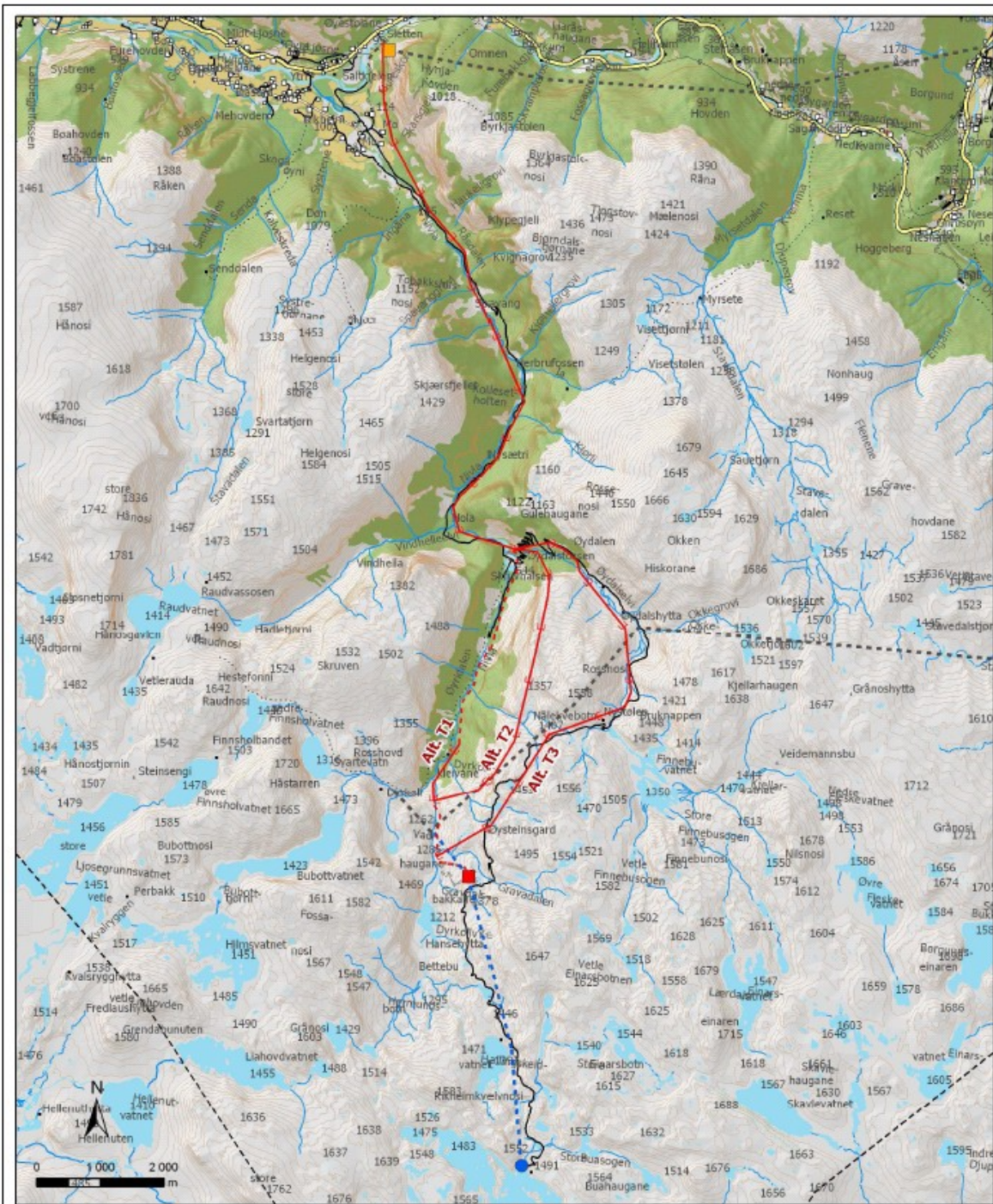
- Hvordan påvirkningen av de to lokalitetene med rik edelløvskog i Råsdalen og Rotaløteigane kan minimeres ved evt. mindre justering av traseen og skånsom skogrydding.
- Hvordan vegetasjonsskjermer kan settes igjen for å redusere ledningens visuelle virkninger. Dette gjelder særlig ved bebyggelsen før Stuvane kraftstasjon.
- Hvordan hensyn til villreinen kan tas i kalvingstiden

10. Trasérydding

Det skal gjennomføres begrenset trasérydding i den grad det kan unngås. Dette skal også tilstrebes i kryssingspunkter med vei og merkede turstier og der man eventuelt fra bebyggelse har direkte innsyn. Vegetasjon bør også settes igjen gjentagende ganger gjennom traseen der den krysser gjennom skog, slik at synligheten av traseen også reduseres når man ferdes i selve traseen.

11. Merking for fugl

Det skal vurderes og eventuell gjennomføres avbøtende tiltak for å redusere risikoen for fuglekollisjoner i områder med rikt eller sårbart fugleliv, og spesielt der ledningen går i luftspenn ned til Øyridalen.

Tegnforklaring		Eksisterende prosjekt		Gravdalen kraftverk	
■ Kraftstasjon	- - - - Adkomsttunnel	■ Kraftverk	- - - - Vassveg	Utbyggingsplan Målestokk: 1:75 000 ved format: A4 Oppdrag: 116086 Dato: 20/11/2007 Tegnet: KJM Revisjon: - Kartgrunnlag: N50 (20 m ekvidistanse) Filnavn: Gravdalen.mxd	
● Inntak	- - - - Vassveg	- - - - Vassveg	— Anleggsveg		
- - - - Jordkabel					
— Kraftlinje					